

ՄԱՆԶՈՒՄԷԻ ԷՖԲԵԱՐ

1868 ՓԵՏՐՎԱՐ 20 ՆԻՒՄԵՐՈ 601

Ա Չ Գ Ա Յ Ի Ն

Պու ճիւ մա իրթէսիկիւնիւ չրգարը լան 836 նիւ մէրօլու Մասիստէ , Հիւան , դանոց հագգընտա Մասիսին սէօյլտիւ կինէ կէօրէ և մեծայարգ Կ պիր զաթ թա , րաֆընտան կէօնտէրիմէ պիր ուզուն պահս օգու նմուշ տուր :

Մէզ քիւր պահսը եազան զաթ , կէօ րիւնիւր քի , պու կիւնիւրտէ հէր քէսին նազարը տիգգաթընը տալէթ իթ միշ օլան ֆրկիչ մէսէրիս հագգընտա իգհարը Է ֆ . քեար վէ միւ թալաա իտէրէք , միլէթէ պիր իւրտմէթ իթ մէք իսթէմիշ տիր . Լա . քին , էսէֆ իտէրիգ քի , ուսթա ճէր . րահլըգ եախօտ հէքիմլըգ էօյրէտէյիմ սէվտասընտա կէպէր իքէն , պիր չօյր Գասսապ վէ եախաա պիր ածէմի պէրպէր Գալֆասը օլտուղունու անլաթ մըշ տըր :

Մէզ քիւր պահսըն միւլէլ լիֆի , պիրէ պաշլըմա Գարչընիչէ հարֆէնտազ լըգլար իթ միշ իսէտէ , մէրա իւրսըզլար կիպի սէր . պէսթաճէ մէյտանէ չըգաւաորընտան , Գօրգազ իւրսըզլար կիպի , սիւրիւնէրէք չտաըր լէթ րաֆընտա կէպինմէքլնի իրթի . քեապ իսթէմիշ տիր :

Մէզ քիւր պահսըն սահիպի , հէր նէ Գատար պիրգէ չէքինէճէք պիր սէպէպի եօզ իսէտէ , չիւնքի քէնաի Էֆքեարընճա ֆէնա պիր չէյ եապմաեղ , իլա նիկէթի միլէթէ պիր նասիհաթ վիւմէք օլաճագ տըր , հէր նասըլ իսէ , կէրչի իմգաընը սէթր իսթէմիշ տիր , լաքին , Էկէր շիւր . հէմիպտէ եանըմազ իսէք , եա իէսմիպիր զաթ օլուպ , վէ եախօտ իէսմի պիր զաթ Էֆքեարընճա Գալէմէ ալմըշ օլմալ տըր չիւնքի 113 նիւ մէրօլու քիւ չիւք Մասիս տէքի Պաշտօնական Ծանուցումու հէման քեապիլէն օխչամըշ տըր :

Հէր նէ հալ իսէ , մատտէ եազանտա օլմաեղպ , իլա եազըլանտա օլմալին , մէզ քիւր պահսըն ուղունուղունա պազ . մաեարազ , հէմ թէրճէմէսինի , վէ հէմ տէ լազըմ կէլէն ճէվապլարընը վիւմէք լնի ճայիգ կէօրաիւ կիւմիւզէ պէրապէր մատամ քի պու ֆրկիչ մէսէլէսի պու կիւնքի կիւն էն եիւքսէք մէվզըտէ պու լունմազտա , վէ պիպիմտէ իֆթիլաարը մըզը մուճիպ օլմազտա տըր , հէր քէսին

քէմալի տիգգաթլա օգու մասընը , վէ միլէթէ նասիհաթ վիւմէք չրգարըն օլան մէրգու մ գաթըն նէ աեարտա իտու կին անլաճասընը տալիս իէճա իտէրիգ :

Պահսըն լիւթէմէ . 1 .

Իսթանպուլ 13 փետրվար 1868 .

« . . . Միւլէլիֆ .

« Փրկիչ նամ խասթախանէ մէսէլէսի պու կիւնիւրտէ միլէթիմիգաճն քեաֆֆէյի սահիպ ֆիրասէթին նազարը տիգգաթընը տալէթ իթ միշ օլուպ , վէ պէն տախի Էֆրաաթ միլէթտէն պիրսի պուլունմազըլըրմ ճիւլէթլէ , միգ . քիւր մէսէլէ հագգընտա Էֆքեարը զաթի . յէմէ պէրապէր պազը միւթալաալարըր րի . ալէթլու միլէթտալարըմա թագտիմ իթ մէք նիյէթինտէ պուլունտուղունմտան , պիթարաֆ Գազէթանըզտա տէրճինէ հիւմէթինիգի իլ . թիմաս իտէրիմ :

« Պու խասթախանէ մէսէլէսի խայի սէ . նէլէրտէն պէրու , միլէթիմիգ իչինտէ պիր վէսիլէյի պէլա օլտուշ օլուպ , վէ պունուն սէպէպի իսէ , պիրճէ , խասթախանէնին պիր նիզամ թահթընտա պուլունմաճասը տըր :

« Թա Էվվէլինտէն չիմօլյէ Գատար մէյ . տանէ կէլէն նիչէ վէ նիչէ հէյնէթի իտա . րէլէրին քեաֆֆէսի տախի , պիր վագըթտան սօնրա եիւք ալթընտա Էգիլէրէք կէրի չէ . քիւմիչէր տիր :

Պիւլէն ճէվա . 1 .

Մէզ քիւր պահսըն սահիպի և եիւք ալթընտա Էգիլէրէք տէմիշ իսէտէ , պու եիւքիւն նէ օլտուղունու , եանի իտարէ . նին կիւ ճիւլիւ վէ նազըլիլիմի տիր , եօզտա իրաա մէսարիֆաթա Էլիլիմէտի . կինտէն , վէ եախօտ սաղ վարիտաթ պու . լունմազըլտան ազճէճէ Գարուրէթ չէքիլտիլիմի տիր , օրասընը աշմամըշ օլ . տուղունտան , եալընը պու Գատարընը իշար իտիպ կէլէրիգ :

Պահսըն լիւթէմէ . 2 .

« Աճէպա պիր միլէթ իչին պիր խասթա . խանէյէ մալիք օլմազ , վէ եախօտ մալիք օլ . տուղու խասթախանէյի գաեըրըպ պազմազ պու Գատար կիւն պիր չէյ մի տիր . պու սիւալէ հէմ Էվվէթ , վէ հիւմէ խայր , տէ . յի ճէվապ վէրիլիգ :

« Միլէթին պիր խասթախանէյէ մալիք օլմազտան նիյէթի նէ տիր , մալիւմա սա . հիպսիգ վէ պիշարէ միլէթտալարըմը խաս . թալանաըզարընտա օրատա հրֆի իլէ գաեըր .

մազ վէ սաղալմասընա չալըմազ տըր իմաի , աճէպա ֆրկիչ խասթախանէսի մէզ քիւր նի . յէթէ խըտմէթ իթ միշ մի տիր , վէ սայիր նի . յէթէրէ խըտմէթ իթ մէքալ օլան էնվայի խայրաթխանէլէր մէզ քիւր խայրաթխանէնին եանընա կէլիպ տիգլիմիշ օլտուղու , վէ հէր . սիտէ պիր հասըլաթտան կէլինմէյէ միւլէթաճ պուլունուպ , վէ մէզ քիւր հասըլաթ իսէ , եալընը խասթախանէնին մէսարիֆաթընա ելթիւմէտիկի հալտէ , մէկէրչի էօյլէ պիր ին . սանիյէթէ մախաու օլան նիյէթէ խըտմէթ իտէպիլմէսի իհթիմալտէն մի տիր :

Պիւլէն ճէվա . 2 .

Պու պահսըն թա Էվվէլինտէն , լէր . ճէմէ իթ տիկիմիգ սօն սաթըրընա կէլին . ճէյէ Գատար տիգգաթ օլունտուղտա , ալ . լաշըլտըրընա կէօրէ , Գալէմէ ալան զաթ հէր չէյտէն Էվվէլ և խասթախանէն ոլու . ղէթինէ Էհէմմիլյէթ վէրիպ , վէ խաս . թալարա պազմազըլա և ինսանիյէթճէ պիր նիյէթ Կ սըֆաթը վէրմիշ իսէտէ , պաշլա նիյէթլէրէ , եանի տիւչկիւնիլէր վէ էօքսիւզլէրէ պազմազըլա և ինսա . նիյէթէ նիյէթի Կ սըֆաթընը վէրմէմիշ տիր . տիմէք տիր քի , նասըլ քի իլէրու . տէ տախի կէօրիւլէճէք տիր , ֆրկիչին եալընը խասթախանէ օլմասընը , վէ սա . յիր պիշարէ կեանըն տիշարը աթըմասընը սաֆտէրուն Էհալիյէ Գանարըմազըլա չալըմազտա տըր : վէ պիրտէ շունա տիգգաթ օլունմալը տիր քի , մէրգու մ գաթըն իտտաա վէ մալիւմաթընա նէգա . լէն , կիւեա ֆրկիչին հասըլաթը , տէյիլ սայիր պիշարէլէրին Գալըմասընա , իլ . լա եալընը խասթալարըն մէսարիֆա . թընա տալի Էվվիլմէքտէ տէյիլ իմիշ . կէօրիւնիւր քի պու զաթ եա խասթա . խանէլէ հիչ աեազ պատմամըշ տըր , վէ եախօտ նիյէթի միլէթէ նասիհաթ վիր . մէք օլմաեղպ , իլա տտամ ալտաթ մազ օլտուղունտան , եազտըլընա քէնտի . նին տախի ազը իրմէմիշ տիր , վէ չիմաի պէեան իտէճէ կիմիգ հիսապը կէօրիւլ . տէ , պէլքի սէրսէմիլք ույգու սունտան ու եանարազ ազընը պաշընա ալաճապ տըր :

Մէրգու մ հէրնէ Գատար քէնտի պահ . սընըն սօնլարընտա իթիեարըլարը վէ տիւչկիւնիլի տախի տիվանէլէր իլէ պիր .

իբրտե խաւթա մագաճնտա թու թմուշ խեւտե, գայլի, իւանը կիպի օրմամար տրք, չիւնքի եօղարտա, փրկիչին շիմ տիյե գատար տէրքեար օլան հայինի, ապիր թագրմ պաշգա նիւեթլէրէ խրաւ մէթ խեւն խայրաթխանէլէր տախի, կէ լիւպ խասթախանէ եանընա տիգելմիշէր տիր Կ տէմիշ տիր, տիմէր տիր քի, սեօյ լէտիկի պաշգա նիւեթլէ խըտմէթ իտէն տայիրէլէրտէքի առամար, քէնտի իա տաւարնա կէօրէ օրատան գալտըրըմալ տրրար, իմտի սօրարըզ մէրգուժ նասի հաթճընա, էկէրչի իխթիեարլար վէ ախ չկիւնլէրին տախի տիվանէլէր կիպի խասթա մագաճնտա թու թմուշալարը լազըմ իտէ, փրկիչտէ պաշգա նիւեթլէ խրաւ մէթ իթմէքտէ օլան տայիր տայիրէլէր գա նիւեթլէրի տիր, պիգճէ, պէտպէլէր մէքթէպ չօճու գլարընըն, վէ տահա սա հիհի մէքթէպին օրատան գալտմարըն արդու իթմէքտէ տիր, չիւնքի փրկիչ տէ թիմարխանէ, իխթիեարլանէ, վէ ախ չկիւնլէրին տախի խասթախանէ նազարըյա պաղրալը կիպի, կէ լիտէ մէքթէպտէն, վէ եախտա էօր ախ վէ պիքէս չօճու գլարտան պաշգա գօվու լմանա շաեան քիմնէ գալմանաճալը աշիքեար տրք, վէ իշթէ փանտեան խաթէսի տիւ չմէնլէրինն տախի պիքին ճի միւրատարը պու իտի, վէ ագրպէթ քեարտա միւրատարընա իրտիէր, չիւն քի, օնլարըն էն պիւլիւք հասէտ վէ գա լազարընը, թա էվլէրտէն պէրու մէգ քիւր մէքթէպ թահրէր իյէմէքտէ ի տի:

Պու նօգթա պէօյէճէ անլաշըլադ տան սօնրա, կէչէլիմ շիմտի խասթախա նէ իրատընըն, մէսարիֆաթընա ելթիշ մէմէքտէ իմիշ օլմար մէսէլէսինէ:

Պու գաթ խասթախանէ պահարըն աշ տըղընտա, եալընըզ պիգիմ կիւնի միւգ տէն պահա իթմէլիւ, իլա իչի թա էվ վէլէրինտէն թու թմուշ տուր, տիմէք տիր քի պիգտէ պէշ օն սէնէ էվլէլին հի սապընը կէօղէրի էօնիւնէ գօլմարընը:

Պիգիմ կիւնի միւգէ կէլինճէյէ գա տար, տէյէպիլիլի քի խասթախանէտէ էրքէք վէ գարը խասթախարըն սաեընը հէման 50 նէֆէրի կէչմէտիկի կիպի տի վանէլէրին տախի սաեընը 50 նէֆէրի կէչ մէմիշ տիր, վէ մատամ քի պու գաթ փր կիչին եալընըզ խասթախանէ օլմարընը, վէ հայտէ տիվանէլէրինտէ գալընմարընը միւրատա իտէէօր տէլի թու թալըմ, օլ վազըթ փրկիչտէ եալընըզ 100 քիչի պու լուճմար իճապ իտէր, հալ պու քի պիգ պատար օլարագ, 150 քիչի հիսապ իտէ իմ, վէ 150 քիչի իչին տախի, սէնէվի 250 պին դուրուշ պօլ պօլ մէսարիֆ գօ եալընտա, պաղալըմ քի, քէնտի տէտիկի կիպի, փրկիչին հաթըլաթը եալընըզ խաւ թախանէլի իտարէ իտէլը մի իթմէպ մի:

Տօսթլար, իյի տիգգաթ իտինիզ սիզէ տիշարտան հիսապ կէօթէրմէլիւ, իլա 1861 սէնէսինտէ, Բաթըրիքխանէ թարա Ֆրնտան պատարընը, վէ լէսմէն նէշ իտիլիշ օլան Յայտագիր նամ լիտալէնին կէօթէրմիշ օլտուղու հիսապը իպրագ իտէճէլիզ:

Մէզքիւր լիսալէտէ շէօյէ եալընըն տրը, վէ եէկեան եէկեանտէ եէրլէրի կէօթէրմիշ տիր:

Սուրը փրկիչ խասթախանէսի հասը լաթը:

1854 սէնէսինտէ	392,433
1855 "	433,208
1856 "	612,583
1857 "	666,985
1858 "	897,906
1859 "	854,944

Պու հիսապը օլ վազթին Ելմտախան խորհուրդու քաղաքական ժողովա թագ տիմ իթմիշ տիր, վէ մէգ քիւր խորհուրդ ազալարընըն իմգալարը տախի, Ստեփան պէն Սրբանեան առնեապտէրի օլտուղու հայտէ, մէգ քիւր լիսալէնին սօնուճ տա պու լուճմագ տա տրը:

Շուճու տախի ուճու թմանըզ սէօյէ մէյէ քի, մէգ քիւր մէպլաղարըն իչինէ պէշ դուրուշ քաթըրքիտանէ հասըլաթը եալընտ փարապը գարընմարըն արը:

Փագաթ, օլ վազթլարտա էօյլէ հա սրլաթլար վար իմիշ քի շիմտի եօգ տուր, հալ պու քի շիմտիտէ էօյէ հասըլաթլար վար տըր քի, օլ վազթլար եօգ իմիշ վէ էօյլէ հասըլաթլարտա վար տըր քի, օն օն իքի սէնէտէն պէրու տայիմա վար տըր, մէսէլա թէպ քէրէլտանէ հասըլաթը, Հա ցաղին հասըլաթը, փրկիչին քէնտի լիսալարը, վէ հէր սէնէ ալէստէվիյէ իհ տա օլտուճան իեանէլէր, իմտի օնլարը տա խի ալընճա պէեան իտէրիզ:

1854 տէ թէպ քէրէլտանէ	136,937
" " Հացագին	43,965
" " Փրկիչ իրատարը	17,642
	198,544

1855 տէ թէպ քէրէլտանէ	132,000
" " Հացագին	75,929
" " Փրկիչ իրատարը	25,526
	233,455

1856 տա թէպ քէրէլտանէ	200,000
" " Հացագին	108,353
" " Փրկիչ իրատարը	31,360
	339,713

1857 տէ թէպ քէրէլտանէ	178,325
" " Հացագին	101,304
" " Փրկիչ իրատարը	34,334
	313,963

1858 տէ թէպ քէրէլտանէ	176,906
" " Հացագին	100,667

" " Փրկիչ իրատարը	37,605
	315,178

1859 տա թէպ քէրէլտանէ	233,206
" " Հացագին	90,635
" " Փրկիչ իրատարը	40,821

	364,662
--	---------

Պուճլարա հէր սէնէ իչին եիւզէր պին դուրուշ տախի ալըգտան իեանէ գամմ օլտուճալը տրը, չիւնքի էհալի թարա Ֆրնտան տայիմա իհտա օլտուճալը պիթ թէճրիւ պէ անլաշըլըն, վէ մէգ քիւր լիսալէտէ տախի կէօրիւ լիւշ տիւր:

1859 տան սօնրա պու հուրա կէլմիշ օլտան մէգ քիւր հաթըլաթլար տախի պուճլարա եալըն սուրէլտէ իտէտէ, թօրա երպ պէեան իթմէք գաճմէթինտէն սար Ֆր նազար իթմիշիզ տիր:

Պու միւնտէպէթլէ ուճու թմանըզ հէր քէսին տիգգաթընը տալէթ իյէմէյէ շու թէպ քէրէլտանէ հասըլաթընըն իւզէրինէ քի, Սահմանադրու թիւնտան էվ վէլ փրկիչէ աեիտ օլտուղու աճմէնին մալիւմիւ օլտու գտան պաշգա, Սահմանադրու թիւն տէվրի տախի էօյլէ թմանը մըշ տրը, հալ պու քի շիմտի Սէրվիչէն էֆէնտի, մէպլաղը մէգպուրտան 90 պին դուրուշ գատարը լիչին, քաթըրքիտանէլէ օլմարը էլվէմիլիէթի իտաաառնտա կէչ մէքտէ տիր, վէ պիգ իտէ մուղայիրինի իտաաա իտէրէք պիշարէկեանըն հիչ պիր փալաարընը քաթըրքիտանէլէ եէտիրթմէ մէք իւզրէ հէր կիւն նիտա իթմէքտէլիզ:

Շիմտի պու պալեատէքի հիսապլար տան աշիքեար անլաշըլմագտա ալը քի, էկէրչի խասթախանէտէ եալընըզ խաս թալար գալըրմագ լազըմ կէլիլ իտէ, փր կիչին եալընըզ շու իւչ գալմ սաղ փալարը քէնտիսինէ քեաֆի օլտու գտան պաշգա, պիր մըգտար տախի արթմագ տա տրը, վէ հաթթա տայիր հասըլաթլար շէօյլէ տուրտուն, պէլիլէր էթ վէ էթ մէք պէտէլաթընը տախի հիսապա գօլ մամըշը տրը:

Էվլէլէրի սէնէլէրէ նէգարն էօյլէ, օլտու դու անլաշըլը, իմտի պիլաղտա շիմ տիքի հալինի իպրագ իտէլիմ:

թէպ քէրէլտանէ	140,000
Հացագին	60,000
Փրկիչ իրատարը	50,000
Պէլիլէր էթ վէ էթ մէք	150,000
	400,000

Նասրէ քի կէօրիւնմէքտէ տիր, պու հիսապըն իլինտէն նէ գանճանակ վար տրը, վէ նէ տէ իեանէ վէ տայիրէ վէ տայիրէ:

Տէվաթ: